

HEM ING WAY

fiesta · a nap is felkel

21. SZÁZAD
KIADÓ

Budapest, 2021

Hadley-nek és John Hadley Nicanornak

„...*elveszett nemzedék vagytok.*”

Gertrude Stein Hemingwaynek

*„Egyik nemzetség elmegy, és a másik
eljö; a föld pedig mindörökké megma-
rad. És a nap feltámad, és elnyugszik
a nap; és az ő helyére siet, a hol ő ismét
feltámad. Siet délre, és átmegy észak
felé; körbe-körbe siet a szél, és a maga
keringéséhez visszatér a szél. Minden
folyóvíz siet a tengerbe; mindazáltal
a tenger mégis meg nem telik: akár-
micsoda helyre a folyóvizek siessenek,
ugyanazon helyre térnek vissza.”*

(A prédikátor könyve 1:4–7.;

Károli Gáspár fordítása)

ELSŐ KÖNYV

I

Robert Cohn egykor középsúlyú ökölvívóbajnok volt Princetonban. Ne gondolják, hogy valami nagy jelentőséget tulajdonítok e címnek, de Cohn számára rengeteget jelentett. Valójában füttyült az ökölvívásra, sőt mi több, utálta, de sok vesződés árán, alaposan kitanulta a mesterséget, hogy valamiképp kiegyensúlyozza azt az állandó félszűrséget s alsóbbrendűségi érzést, amely zsidó volta miatt Princetonban hatalmába kerítette. Megnyugtató tudat volt, hogy mindenkit leüthet, aki pimaszkodik vele, noha rendes és kissé félszeg gyerek lévén, ezután sem bokszolt soha másutt, mint a szorítóban. Spider Kellynek legjobb tanítványa volt. Spider Kelly minden növendékét pehelysúlyúnak képezte ki, akár százöt fontot nyomott, akár kétszázötöt, de úgy látszik, Cohnnak megfelelt a dolog. Rendkívül fürgé volt. Oly jól bokszolt, hogy Spider végül is kénytelen volt kiütni, s jóvátehetetlenül szétlapítani az orrát. Cohn ettől fogva még jobban utálta az ökölvívást, de az eset valamilyen különös fajta elégedettséggel töltötte el, az orrának pedig kétségkívül használt. Princetoni utolsó évében sokat olvasott, s megszokta, hogy pápaszemet viseljen. Sohasem találok senkivel az évjáratából, aki emlékezett volna rá. Még arra sem emlékeztek, hogy középsúlyú ökölvívóbajnok volt.

Általában bizalmatlan vagyok az egyszerű, szókimondó emberek iránt, főképp, ha történeteik túlságosan rímelnek egymásra. Nem hittem el Robert Cohnnak, hogy középsúlyú ökölvívóbajnok volt. Azzal a gyanúperrel éltem, hogy egy ló rúgta szét az orrát, vagy az anyja állapotos korában megijedt valamitől, vagy szörnyet látott, vagy hogy gyermekkorában a fejére ejtették. De végül is talákoztam valakivel, aki igazolta Spider Kellyről szóló történetét. Spider Kelly nemcsak hogy jól emlékezett Cohnra, de gyakran érdeklődött is felőle.

Robert Cohn, apja után, New York egyik leggazdagabb zsidó családjához tartozott, anyja után az egyik legrégebbhez. A kadétiskolában, ahol Princetonra készült, s amelynek rögbicsapatában is jól megállta a helyét, senki sem ébresztette fel benne faji öntudatát. Senki sem érezte vele, hogy zsidó, s hogy bármiben különbözik a többiektől, egészen addig a pillanatig, amíg Princetonba nem került. Kedves, barátságos gyerek volt, nagyon félszeg, s Princeton elkeserítette. Ökölvívásba temette bánatát, s amikor elhagyta Princetont sérült önérzetével és szétlapított orrával, az első lány, aki kedves volt hozzá, elvétette magát vele. Öt évig volt házas, három gyerekük született, felélte az apja által ráhagyott ötvenezer dollár nagyobb részét – a vagyont anyja örökölte –, s a gazdag feleséggel töltött boldogtalan évek alatt láthatóan megkeseredett, ami éppenséggel nem vált előnyére. S amikor végül is elhatározta, hogy otthagyja az asszonyt, a felesége megelőzte. Megszökött egy miniatúrfestővel. Mint-hogy Cohn már hónapok óta készülődött rá, hogy elhagyja feleségét, s csak azért nem tette meg, mert túlságos kegyet-

lenségnek tartotta, hogy a feleségét megfossa magától, az asszony szökése egészséges megrendülést keltett benne.

Azután törvényesen is elváltak, és Robert Cohn a tengerpartra költözött. Kaliforniában irodalmárok közé került, s minthogy az ötvenezer dollárból még maradt valamennyi pénze, rövidesen egy művészeti folyóiratot alapított. A folyóirat Carmelben, Kaliforniában látta meg a napvilágot és Provincetownban, Massachusettsben múlt ki. Idővel Cohn, akire a munkatársak mint védangyalukra tekintettek, de akinek neve a címlapon kezdetben csak tanácsadó tagként szerepelt, a lap egyedüli szerkesztője lett. Elvégre az ő pénzén ment a lap, s a szerkesztői tekintély sem volt utolsó dolog! S amikor végül is be kellett szüntetnie a lapot, mert túl sok pénzébe került, nehéz szívvel mondott le róla.

Igaz, hogy ez idő tájt már más gondjai is voltak. Egy asszony vette kézbe, aki abban reménykedett, hogy a folyóirat segítségével maga is érvényesülni fog. Erélyes nő lévén, Cohnnak semmi esélye nem volt arra, hogy valaha is kicsúszson a kezéből. Egyébként is meg volt róla győződve, hogy szerelmes az asszonyba. De amikor ez észrevette, hogy a folyóirat hanyatlóban van, hirtelen megcsömörlött Cohntól. Elhatározta, hogy kivesz belőle, amit lehet, s ameddig lehet, s ezért arra beszélte rá, hogy hajózzanak át Európába, ahol Cohn teljesen az írásnak szentelheti magát. Át is jöttek – az asszony itt nevelkedett –, s három évig maradtak itt. E három évből az elsőben utazgattak, a másik kettőt Párizsban töltötték. Robert Cohn két barátot szerzett, Braddocks volt az irodalmi barátja, én a teniszpartnere.

A nőt, aki Cohnt kisajátította, Francesnak hívták. A második év vége felé úgy látta, hogy alakja elnehezül, öregedni

kezd. Magatartása Roberttel szemben egyszerre megváltozott.

Elhatározta, hogy az eddigi könnyed kizsákmányoló rendszerét házasságra cseréli be. Robert anyja akkoriban háromszáz dollár havi járandóságot fizetett a fiának. Meg vagyok róla győződve, hogy két és fél évig Robert Cohn nem is gondolt más nőre. Boldog volt, leszámítva, hogy mint a legtöbb Európában megtelepedett amerikai, jobb szeretett volna Amerikában élni. Az írást is megszerette. Egy regényt írt, amely nem is volt olyan rossz, mint amilyennek a kritikusai később elmondták, habár elég gyöngye regény volt. Sok könyvet olvasott, bridzsezett, teniszezett, bokszolt is egy helybeli ökölvívó-iskolában.

Hogy a barátnője mit tart róla, azt akkor fedeztem fel, amikor egyszer egy este hármasban vacsoráztunk. Az Avenue-ban ettünk, s utána átmentünk feketére a Café de Versailles-ba. Fekete után megittunk néhány konyakot, aztán azt mondtam, hogy el kell mennem. Cohn arról beszélt, hogy a hét végére utazzunk el valahová kettesben. Ki akar kerülni a városból. Azt ajánlottam, hogy repüljünk Strasbourgba, onnét gyalog fel Saint Odile-ba, vagy valahová máshová Elzászban. – Ismerek egy lányt Strasbourgban – mondtam –, aki megmutathatná nekünk a várost.

Valaki megrúgott az asztal alatt. Azt hittem, véletlen. – Két éve él már ott – folytattam –, s mindent tud, amit a városról tudni érdemes. Remek lány.

Megint megrúgtak az asztal alatt. Észrevettem, hogy Frances, Robert barátnője, előreszegzi állát, az arca megmerevedik.

– Mi a fenének mennénk Strasbourgba! – mondtam.
– Mehetnénk Bruges-be is vagy az Ardennekbe!

Cohn mintha megkönnyebbült volna. Többé nem rúgtak meg az asztal alatt. Jó éjt kívántam és elmentem. Cohn azt mondta, hogy újságot akar venni, s elkísér a sarokig.

– Az isten áldjon – mondta –, miért beszéltél arról a strasbourgi lányról? Nem láttad Frances arcát?

– Miért néztem volna? – mondtam. – Mi köze ahhoz Francesnak, hogy ismerek egy amerikai lányt, aki Strasbourgban él?

– Mindegy – mondta Cohn. – Akármilyen lányról beszéltél volna is, mindegy. Legföljebb nem megyek veled.

– Megörültél?

– Nem ismered Francest. Akármilyen lányról beszéltél volna is, mindegy. Nem láttad, milyen laposan nézett rád?

– Helyes – mondtam. – Akkor menjünk Senlis-be!

– Ne légy ingerült!

– Nem vagyok ingerült. Senlis jó hely, megszállunk a Grand Cerfben, felmegyünk az erdőbe, aztán hazajövünk.

– Jó lesz.

– Holnap a tenispályán látjuk egymást – mondtam.

– Jó éjt, Jake – mondta Cohn, s indult vissza a kávéházba.

– Elfelejtettél újságot venni.

– Elfelejtettem – mondta. Elkísért a sarki standig.

– Nem haragszol, Jake? – Megfordult az újsággal a kezében.

– Miért haragudnék?

– Tehát holnap a tenisznél! – Utánanéztem, ahogy ment vissza a kávéházba, kezében az újsággal. Szerettem Robertet, s az az asszony alighanem rendbe tette az életét.

A télen Robert Cohn a regényével átment Amerikába, ahol egy elég jó kiadó lekötötte a könyvét. Elutazását, mint később hallottam, óriási botrány előzte meg, s azt hiszem, ez volt az a fordulat, amikor Frances végleg elvesztette.

New Yorkban sok nő udvarolt Cohnnak, s mire visszatért, teljesen megváltozott. Soha még ennyire nem lelkesezett Amerikáért, s már sem egyszerű nem volt, sem jó fiú.

A kiadók agyba-főbe dicsérték a regényét, s ez, úgy látszik, a fejébe szállt. Volt néhány nője is, aki eltöklelte, hogy leveszi a lábáról, s ettől, úgy látszik, megnövekedtek az igényei. Igényei teljes négy éven át csak a feleségéig értek fel, további három évig, vagy majdnem három évig Francesszal kellett beérnie. Meggyőződésem, hogy még életében nem volt szerelmes.

Robert azért házasodott meg, hogy bosszút álljon rohadt egyetemi évein, s Francesszal azért állt össze, hogy bosszút álljon a felfedezéséért, amiért a felesége nélküle is meg tud lenni. Akkor még nem volt szerelmes, de észrevette, hogy vonzza a nőket, s egyáltalán nem isteni csoda, ha egy nő megszereti, s vele akar élni. Ezek a felfedezések annyira megváltoztatták, hogy már megközelítően sem éreztem magam olyan jól a társaságában, mint azelőtt. Hozzájárult ehhez, hogy New Yorkban bridzsen, jó lapjárása révén, nyert néhány száz dollárt; persze igen magas alapon játszott, ami tulajdonképpen nem is lett volna módjában. Olyan büszke lett a játékára, hogy több alkalommal is hallottam, amint arról beszélt, az ember bridzsből is meg tudna élni, ha a körülmények arra kényszerítenék.

De volt még egyéb is. Elolvasta W. H. Hudsont. Ez elég ártatlanul hangzik, de Cohn újra s újra elolvasta a *Bíborszínű országot*. A *Bíborszínű ország* végzetes olvasmány, ha túl későn kerül az ember kezébe. A könyv egy kifogástalan angol gentleman képzeletbeli, ragyogó szerelmi kalandjairól szól, rikítóan romantikus környezetben, amelyet a szerző kitűnően ábrázol. De ha egy harmincnégy éves férfi forrásmunkának tekinti a könyvet arra, hogy mit várhat az élettől, az majdnem olyan biztonságos, mintha egy francia kolostorból egyenesen a Wall Streetre menne egy sorozat Alger-féle kalandregénnyel a hóna alatt. Azt hiszem, Cohn a *Bíborszínű ország* minden szavát olyan komolyan vette, mintha egy R. G. Dun-riport volna. Értetek, ugye? Itt-ott talán voltak fenntartásai, de egészében véve elfogadta a könyvet. S ennyi elég is volt, hogy kiborítsa egyensúlyából. De hogy milyen alaposan kiborult, azt csak akkor vettem észre, amikor egy nap bejött hozzám az irodába.

– Helló, Robert – mondtam. – Azért jöttél, hogy felvidíts?

– Nem akarnál Dél-Amerikába menni, Jake? – kérdezte.

– Nem.

– Miért nem?

– Nem tudom. Sohasem akartam. Túl költséges. Itt Párizsban annyi dél-amerikait láthatsz, amennyit akarsz.

– Nem igazi dél-amerikaiak.

– Szerintem elképesztően igaziak.

Épp a heti krónikámat írtam, amellyel el kellett érnem az esti hajójáratot, s még a felével sem készültem el.

– Tudsz valami piszkos pletykát? – kérdeztem.

– Nem tudok.
– Egyik bolond ismerősöd sem válik?
– Nem válik. Ide figyelj, Jake, ha megfizetném a költségeidet, eljönnél velem Dél-Amerikába?
– Miért épp én?
– Mert tudsz spanyolul. S kettesben szórakoztatóbb.
– Nem megyek – mondtam. – Szeretek Párizsban lenni, s nyáron megyek Spanyolországba.

Cohn leült.

– Mióta az eszemet tudom, mindig Dél-Amerikába vágytam – mondta. – Megöregszem s nem fogom látni.

– Ne kergülj! – mondtam. – Tele vagy pénzzel, oda mehetsz, ahova akarsz.

– Tudom. Csak nem bírom rászánni magam.

– Fel a fejjel! – mondtam. – Minden ország olyan, mint a mozivásznon.

Hanem azért megsajnáltam. Nagyon nekikeseredett.

– Nem bírom el azt a gondolatot – mondta –, hogy elmúlik az életem anélkül, hogy igazán éltem volna.

– Senki sem élvezi ki úgy az életét, ahogy kellene, kivéve a torerókat.

– A torerók nem érdekelnek. Nem élnek természetes életet. Vidéken szeretnék élni, Dél-Amerikában. Egy szép nagy utat tehetnék.

– Gondoltál-e valaha arra, hogy Brit Kelet-Afrikába is el lehetne menni, vadászni?

– Arra nincs kedvem.

– Oda elmennék veled.

– Nem. Nem érdekel.

– Azért nem érdekel, mert még nem olvastál Kelet-Afrikáról szóló könyveket. Ülj neki és olvasd el egy regényt, amelyben gyönyörű fekete hercegnők szerelmeskednek!

– Dél-Amerikába akarok menni.

Kiütközött rajta nyakas, önfejű, zsidó természete.

– Gyerünk le! Igyunk valamit!

– Te nem dolgozol?

– Nem – mondtam. Lementünk a lépcsőn a földszinti kávéházba. Felfedeztem, hogy ez a legegyszerűbb módja annak, hogy az ember lerázza a barátait. Ha az ember iszik velük egy pohárral, s azt mondja nekik, hogy: vissza kell mennem elintéznem egy-két sürgőnyt, már rendben is van az ügy. Aki szerkesztőségben dolgozik, annak mindig legyen kéznél egy ilyen vészkijárata, mert ennek a szakmának az erkölce azt kívánja, hogy az ember úgy éljen, mintha semmi dolga nem volna a világon. Szóval lementünk a bárba, és whiskyt ittunk szódával. Cohn szemügre vette a polcon sorakozó üvegeket.

– Jó hely – mondta.

– Itt van mit inni – mondtam.

Cohn nekitámaszkodott a pultnak. – Ide figyelj, Jake! – mondta. – Sosem érezted még azt, hogy az élet elmúlik fölötted, s nem használod ki? Tudod-e, hogy nagyjából már leélted az életed felét?

– Gondoltam rá – mondtam.

– Tudod-e, hogy körülbelül harmincöt év múlva mind a ketten a föld alatt leszünk?

– Mi bajod, Robert? – mondtam. – Mi bajod?

– Komolyan beszélek.

– Nem érdekel – mondtam.

- Pedig érdekelhetne.
- Elég gondom van így is – mondtam. – Unom a gondjaimat.
- El akarok menni Dél-Amerikába.
- Robert – mondtam –, nem használ az sem, ha az ember elutazik. Azt is kipróbáltam már. Azzal, hogy egyik helyről a másikra szaladsz, még nem szabadulsz meg önmagadtól. Nincs semmi értelme.
- Te sem voltál még Dél-Amerikában?
- A fene ott egye Dél-Amerikát! Ha ilyen lelkiállapotban mész oda, akár el se menj. Jó hely ez itt. Párizsban is kezdhetsz új életet.
- Unom Párizst – mondta Cohn. – Unom a Quartierjával együtt.
- Hagyd a fenébe a Quartier-t! Csavarogj egy kicsit a városban egyedül, s figyeld meg, hogy mi történik veled!
- Semmi sem történik. A múltkoriban egy éjjel egyedül csavarogtam, és csak annyi történt, hogy egy kerékpáros rendőr megállított és igazoltatott.
- De azért csak tetszett a város éjjel?
- Nem érdekel – mondta Cohn.
- Ott voltunk, ahol elkezdtük. Sajnáltam Robertet, de nem lehetett rajta segíteni. Akármit mondott neki az ember, makacsul visszatért két rögeszméjéhez: nem szereti Párizst, és Dél-Amerikába akar menni. Az egyik ötletéről tudtam, hogy egy könyvből szedte, alighanem a másikat is.
- Hát – mondtam – nekem most fel kell mennem, és elintéznem a sürgőnyeimet.
- Csakugyan fel kell menned?

– Csakugyan – mondtam. – El kell intéznem azokat a sürgönyöket.

– Nem zavar, ha veled megyek, s megvárom az irodában, amíg elkészülsz?

– Nem zavar – mondtam.

Leült az előszobában, és elolvasta az újságokat, mialatt a szerkesztőm, a kiadóm meg én jó két óra hosszat belekönyököltünk a munkába. Aztán szétraktam a másolatokat, legépeltem egy kísérőlevelet, az egész anyagot beraktam két nagy borítékba, s becsöngettem a kifutófiút, hogy vigye el őket a Saint-Lazare pályaudvarra. Kimentem az előszobába. Robert egy karosszékben aludt. Fejét karjára hajtva, aludt. Nem szívesen keltettem föl, de le akartam zárni az irodát s hazamenni. A vállára tettem a kezemet. Fejét csóválta. – Nem tehetem meg – mondta s újra a karjára hajtotta a fejét. – Nem tehetem meg. Senki nem fog rábírní arra, hogy megtegyem.

– Robert! – mondtam s megráztam a vállánál fogva. Fel-nézett. Rám mosolygott, hunyorgott.

– Kotyogtam valamit? – kérdezte.

– Valamit mondtál, de nem lehetett kivenni, mit.

– Micsoda baromi álmom volt!

– A gépírástól álmosodtál el?

– Alighanem. Az éjjel nem aludtam.

– Mi baj volt?

– Beszélgettünk – mondta.

El tudtam képzelni, hogy miről beszélgettek. Gyalázatos tehetségem van ahhoz, hogy elképzeljem barátaim hálószoba-jeleneteit. Lementünk a Café Napolitainbe, egy aperitifre, a bulvár esti nyüzsgését nézegettük.

M eleg tavaszi este volt. A Napolitain teraszán ültem, Robert már elment. Néztem az utcát. Lassan besötétedett, kigyulladtak a villanyreklámok, majd a forgalmi jelzőtáblák vörös és zöld fényei, a tömeg ide-oda hullámozott, az úttest szélén konflisok döcögtek a sűrű taxiforgalom mentén, a „tyúkrok” egyesével, kettesével himbálóztak el a terasz mellett, nézték, hogy kereshetnék meg a vacsorájukat. Egy jóképű lány haladt el az asztalom mellett, utánabámultam, lassan ment felfelé az utcán, elvesztettem szem elől, aztán egy másikat figyeltem egy ideig, az első meg visszajött. Újra elhaladt az asztalom mellett, a tekintetünk találkozott. Bejött a teraszra, leült az asztalomhoz. A pincér már ott állt.

– Mit iszol? – kérdeztem.

– Pernod-t.

– Nem kislánynak való.

– Magad vagy az. Pincér, egy pernod-t!

– Nekem is egyet – mondtam.

– Mi újság? – kérdezte a lány. – Van programod?

– Miért ne volna? Neked nincs?

– Nem tudom. Ebben a városban sose lehet tudni.

– Nem szereted Párizst?

– Nem – mondta a lány.

– Miért nem mész másfelé?

– Nincs hová menjek.

– De azért jól érzed magad, igaz?

– Fenét – mondta a lány.

A pernod zöldes színű abszintpótlék. Ha az ember vizet önt rá, tej színe lesz. Olyan az íze, mint a medvecukornak,

az ember hamar fellelkessedik tőle, de éppoly hamar ki is józanodik. Üldögéltünk, ittunk. A lány durcásnak látszott.

– Nos – mondtam –, fizetsz nekem egy vacsorát?

Elnevette magát. Megértettem, hogy eddig miért nem nevetett. Amíg csukva volt a szája, csinos volt. Fizettem, ki-mentünk az utcára. Intettem egy konflisnak, a kocsis meghúzta a gyepelőt. Hátradőltünk a lassan, puhán gördülő „fiákerben”, végighajtottunk az avenue de l’Opérán, a már csukott üzletek kivilágított kirakatai mellett, a széles utca csillogott, de már néptelen volt. Elhajtottunk a New York Herald irodái előtt, amelynek a kirakatában egymás mellett lógnak az órák.

– Mire jó ez a sok óra? – kérdezte a lány.

– Mutatja, hogy Amerikában mikor hány óra van.

– Ne ugrass! – mondta a lány.

Az avenue-ból befordultunk a rue des Pyramides-ba, átvergődtünk a rue de Rivoli sűrű kocsiforgalmán, majd egy sötét keresztutcán át a Tuileriák kertjébe. A lány hozzám bújott, átkaroltam. Felém nyújtotta az arcát, hogy megcsókoljam. A kezével is megérintett, de eltoltam.

– Hagyd!

– Mi baj? Beteg vagy?

– Az – mondtam.

– Mindenki beteg – mondta a lány. – Én is.

A Tuileriákból újra kiértünk a világosságba, átmentünk a hídon, aztán befordultunk a rue des Saints Pères-be.

– Nem szabadna pernod-t innod, ha beteg vagy.

– Neked sem.

– Nálam nem számít. Nőknek nem árt.

– Hogy hívnak?

– Georgette-nek. S téged?

– Jacobnak.

– Az flamand név.

– Amerikában is használják.

– Nem vagy flamand?

– Nem, amerikai vagyok.

– Helyes – mondta a lány. – Utálok a flamandokat.

Időközben elértünk a vendéglő elé. Szóltam a kocsisnak, hogy álljon meg. Kiszálltunk, de Georgette-nek nem tetszett a hely.

– Nem valami előkelő hely – mondta.

– Nem – mondtam én. – Inkább a Foyot-ban vacsoráznál? Ha megtartod a kocsit, mindjárt mehetsz is tovább.

Ostoba érzélgősségből szedtem fel, abban a hiszemben, hogy jó lenne valakivel kettesben vacsorázni. Már nagyon rég nem vacsoráztam kettesben egy tyúkkal, s elfelejtettem, hogy milyen unalmas lehet. Bementünk a vendéglőbe, elhaladtunk a pénztárban ülő Madame Lavigne mellett, egy kis különszobába ültünk be. Vacsora közben Georgette felénkült.

– Nem rossz hely – mondta. – Nem elsőrangú, de jó a konyhája.

– Jobb, mint amit Liège-ben kaptál.

– Mármint Brüsszelben.

Még egy üveg bort hozattam, Georgette egy viccet mesélt. Mosolygott, a rossz fogait mutogatta. Koccintottunk. – Jó gyerek vagy – mondta. – Kár, hogy beteg vagy. Jól megférnénk egymással. Mi bajod van tulajdonképpen?

– Harctéri sebesülés – mondtam.

– Ronda egy háború volt!